

Sofija, Bolgarija, 1. nov.—
listi so objavili pogoje preme-
katerega je Bolgarija podpis-
z zavezniki, brez komentarja.
Ljudstvo je mirno sprejelo
v upanju, da bodo zavez-
zmerno izvajali pogoje preme-

Jugoslovani v Mehiki

Piše J. Z. List
(Se nadaljuje.)

Večina naših tu naseljenih rojakov je sicer naturalizirana, a zopet resnici na ljubo reče, skoraj prej iz potrebe kot iz prepričanja. V domači po-
stojnosti so namreč Mehikanci, zopet nasprotju s pravimi rojenimi Američani, silno ljubosumni in ne radi ne vidijo, da se na drugi, pa naj bi bil i natu-
raliziran državljan, sili in vtika njihove domače politične za-
povedi. No, pa jim jih zato nji-
v državljan bodisi katerega-
tjega izvora tudi samoprav-
ni prepuščajo. Pred kroglo-
ničnim mehiškim volilnim
sistemom čuti spoštovanje vsak
človek!

"Yugoslavia Libre"
V slikar mi je znano, je bil na-
talen nekako leta 1936 ali 1937
kda prvi resen poizkus, da bi
združil v nekako skupno or-
ganizacijo v Mehiki naseljeni Ju-
goslovani. Tega leta so namreč
ustanovili takojšnji rojaki tako-
r "Veslovski klub" (Club
Veslovski), v katerega je vsto-
pil razen znatnega števila Ju-
goslovancev tudi nekaj Rusov,
Bolgarov in drugih Slo-
vencev.

Program tega društva pa je
preveč megljen in nedoločen
— kakor se pravi po domače —
imel ne glave, ne repa. Orga-
nizacija ni bila ne politična, ne
športna, ne kulturna, ne sport-
na, niti ne izrecno socialna. Nje-
organizatorji takorekoč sami
so natančno vedeli, kaj prav
nameravajo z njo. In
to je bilo jasno že od početka,
sivar ne bo mogla uspevati,
trajati dolgo. To se je res
dogodilo. Po nekaj mesecih vse-
stranske neopredelnosti obstoja
je društvo v miru za večno zaspalo.

Prisla pa je nova, sedanja voj-
na in njo, kakor sem že prej
omnil, novi, inteligentni in im-
aginativni elementi med nas. Bur-
žaske, nove in nujne potrebe
vsega so zahtevale povsod in
vseh novih aktivnosti, novih
in novih naporov, novih žrtvo-
vanj.

Tudi med nami se je zganilo.
V mesecu marca 1942 je
ustanovljena v glavnem me-
hiški nova jugoslovanska
organizacija, ki je bila krščena
oklepa v duhu časa, v katerem
je rodila — z imenom "Svobod-
na Jugoslavija" (Yugoslavia Li-
bre). Njen prvi odbor je bil se-
stavljen na ta način: predsednik
Gabelich (Dalmatinec),
podpredsednik J. Z. List (Slove-
nec), tajnik dr. Dragutin Fodor
(B), blagajnik inž. Luis Wa-
ter (Hrvat).

Društvo je seveda danes še
mlado, da bi mogel govoriti
o njegovih "zgodovini". Ven-
pa naj omenim to, da kar pri
slikaterji drugi slični organi-
zaciji znači celo leto ali deset-
letje delovanja, isto malo manj
nam pri našem razmeroma
mladem društvu en sam mesec de-
lovanja: neumorna aktivnost,
pretek, vedno novi, čimdalje
vejši uspehi. Da to ni le samo-
ne hvalisanje in prazno na-
vnanje, bom skušal dokazati
našeje, preje pa želim sprego-
vati par stvari o njem na sploš-
no, to je, o njegovi splošni or-
ganizaciji, o njegovi članstvu, fi-
nancih in podobnem.

Društvo je pol politično — da-
si strankarsko — pol socialno. Na-
met imamo običajno po dva se-
danka: vsak prvi petek v mese-
cu je sestanek političnega zna-
ja, na katerem se vrše pred-
stavljanje, poročila o pretečenem in
prihodnjem delu, gnotna
motiviranja in drugo; vsak
drugi petek v mesecu je posve-
ten sestankom izključno social-
nega ali zabavnega značaja, kjer
člani in članice ter povabljeni
gosti med seboj prosto razgo-
vorijo, plešejo, pojejo in uga-
jujejo sploh, kar se vsakemu po-
uži. Vse sestanke se vrše v dru-
žinski prostorih — Calle Medel-
lana 126 — v velikem in lepem po-
storju, ki ga ima društvo v na-
štem skupnem Čehi in Poljaki, ki
ga stotoko shajajo, a seveda
v družbi večerih. Minimalna
vstopna članarina je razmerno
nizka: tako da jo lahko zmog-
ljive in revne člani.

Redni član društva more po-
stati vsak Jugoslovani s svojo
politično in kulturno razliko na nje-
govih političnih prepri-
čanjih, kar urejen član vsakdo,

ki simpatizira z našim narodom
in našim delom. Mraško bo
morda nad našim nestranskar-
stvom neverjetno skimal z glavo,
češ, to je nemogoče; a tem naj
omnem, da v tako mali naselebi-
ni, kot je naša, se da samo na ta
način doseči to, kar je doseglo
do danes naše društvo.

Bogme, da ni bil lahek položaj
glavnemu odboru v takem polo-
žaju, toliko manj v časih krize,
kakršno je preživela naša stara
domovina v zadnjih treh ali štir-
ih letih. Vsakdo ima naravno
svoje lastne ideje, svoja lastna
verska, socialna, ekonomska in
politična prepričanja, po strogo
demokratskih principih, vsakdo
z isto pravico.

Da se že ne vračam dalje in
ne omenjam nič drugega: ob pre-
obratu mišljenja marsikaterega
od nas, ko se je začela polagoma
doznajati resnica o raznih naših
sedanjih političnih in vojaških
vodjih v starem kraju, smo se
znajšli več kot enkrat ostro pred
razpoltjem, da-li se razpoltimo ali
pa ostanemo složni še vnaprej.
Treba je bilo tako na eni; kakor
na drugi strani dosti obvladova-
nja, dosti samozatajevanja, da
smo ohranili edinstvo in se tako
izognili onemu zlu, ki je ugledilo
v začetku vojne pot namreč
skupnemu sovražniku in mu
omogočilo uspehe, ki jih je tedaj
dosegel.

Da izdam občinstvu nekoliko
naših intimnih tajnosti. Društvo
je šlo zadnje leto — kakor tudi

"Super leteče trdnjave"

V mesecu juniju 1944 so ame-
riški letalci iz oporišč na Kitaj-
skem dvakrat zaporedoma na-
padli japonsko otočje. Pri tej
priliki so listi poročali, da so
ameriški letalski gradbeniki iz-
delali novo letalo "Super leteča
trdnjava". Ameriško letalstvo je
za uporabo teh zračnih orojkov
formiralo posebni letalski zbor,
ki je direktno podrejen ameri-
škemu glavnemu generalštabu.

O novih super letečih trdnja-
vah seveda listi niso prinesli no-
benih podrobnosti. To je za en-
krat še vojaška skrivnost, zato
pa so povedali nekaj o sposob-
nostih teh novih letal.

Američani niso pričeli z grad-
njo štirimotornih bombnikov še-
le, ko je bila druga svetovna voj-
na pred pragom, pač pa je bila
prva letala trdnjava zgrajena že
l. 1934. To se pravi točno pred
desetimi leti. Krila letal so bila
iz aluminija in nad 30 metrov
dolga. Nosljivost prve leteče
trdnjave je bila preračunana na
17 ton.

Tudi oborožitev je bila za ta-
kratne čase naravnost ogromna:
pet težkih streljanih. To se zdi
nam danes, ko imajo lovski le-
tala po osem streljanih, seveda
precej skromno, ali za takratne
čase je bila taka oborožitev sve-
tovni rekord. Meseca julija 1935
so ameriške vojaške oblasti ime-
le letalo prevzeti. Pri prevzem-
nem letu pa se je letala trdnjava
v zraku vnela in zgorela na leta-
lišču Dayton. Kljub temu tež-
kemu incidentu, ki ga je povzro-
čila nepazljivost pilota, je ame-
riško vojni ministerstvo naroči-
lo 13 takih aparatov. L. 1940 je
ameriško letalstvo razpolagalo s
133 letečimi trdnjavami. Med
tem časom so seveda letala stal-
no izpopolnjevali. Prav posebne
novosti in zadnje tehnične pri-
dobitve pa so bile uporabljene
pri novi super leteči trdnjavi.
Tako je ta aparat danes sposo-
ben, da leta v višinah, o katerih
sta komaj sanjala Jules Verne in
Wells.

Drugače pa je s človeškimi
sposobnostmi. Organizem žive-
ga bitja na svoj način reagira v
zračnih višinah. Na 1500 metrov
višine tudi neletalec ne občuti
nikakih sprememb. Temperatu-
ra je pa že na tej višini znatno
nižja. Pri 3.000 metrih izven le-
tala prav pošteno zebe, v notra-
njosti kabine pa vlada kar pri-
jetna toplota. Na 5.000 metrov
se že močno občuti zmanjšani
zračni pritisk. Potnik se na tej
višini niti ne zaveda, da mnogo
globlje diha kakor pa na zemlji.
Na 6.000 metrov višine pričnajo
prve neizogibe. Zračni pritisk
je točno za polovico manjši od

še danes — okrog trideset članov,
h katerim je treba seveda še po-
sebej pristeti žene in pa nedo-
raslo dečo poročenih. Med temi
je večina katolikov, nekaj pravo-
slavnih, nekaj židov, nekaj brez-
vercev oziroma agnostikov; po
političnem prepričanju se dele
v komuniste, socialiste, klerikal-
ce, demokrate, liberalce, kralje-
vše, republikance in kar še sicer
hočete. V glavnem odboru sva
bila zadnje leto dva priznana ko-
munista, en republikanski demo-
krat, en kraljevaški katolik. Da-
si ta klasifikacija ni morda po-
vsem točna, še toliko manj znan-
stvena, upam vendar, da vsaj
približno osvetljuje naš dejanski
položaj.

Kakor i drugod med našim
ljudstvom, tako se je zadnje le-
to naravno tudi med nami vne-
la ostra polemika z ozirom na
nastala nasprotja med pristaši
maršala Tita in onimi generala
Draže Mihajloviča v stari domo-
vini, spor, ki je pretlil, da nas
neizbežno razcepi. Večina članov
odбора je bila naravno na strani
Tita, isto lahko trdim tudi gle-
de pretežne večine ostalega
članstva društva; a tudi general
Mihajlovič, tedaj vojni minister
kralja, je imel med našim član-
stvom nekaj svojih vnetih zago-
vornikov. Kaj naj stori odbor v
takem položaju? Razcep nika-
kor ne kaže, nas je že itak samo
mala peščica vseh skupaj; zata-
jiti in potuhiniti se samo zbog
ljube sloge, pa naj tudi sam vrag
vzame vse principe — to pa tudi
ne gre! Kdo naj nam tu pokaže
pravo pot iz zadrege?

(Dalje prihodnjič.)

pritisaka na morski višini. Vsak
vzduh vsebuje samo polovico ki-
sika, ki so ga pljuča navajena
sprejeti pod normalnimi okolišči-
nami. Pojavljajo se bolečine ob
straneh. Utrip srca je pospešen.
Človeka nadleguje glavobol, mo-
či vidno pešajo. Treba se je zelo
potruditi pri dihanju. 6.000 me-
trov višine, to je skrajna meja
za človeka, ki ne uporablja ma-
ške za kisik.

Piloti že dolgo časa uporabljajo
take maske in so se na nje že
tako navadili, da ne občutijo ne-
benih motenj. Nasprotno, neka-
rni trdijo, da kisik na tej višini
spravlja človeka v odlično raz-
položenje. Še ni dolgo od tega,
ko so strokovnjaki prerokovali,
da uživanje kisika kvarno vpliva
na organizem. Govorili so, da
se pod vplivom kisika organizem
hitro izčrpa, ali vse te teorije so
se izkazale za napačne.

Na višini 7.000 metrov se tem-
peratura še niža, ravno tako pa
tudi zračni pritisk. Brez kisiko-
ve maske bi človek izgubil za-
vest že v teku desetih minut. Na
tej višini je letalo premagalo vse
vremenske neprilike: viharji,
nevihte, snežni meteži in vse ta-
ke neprijetnosti se na tej višini
dogajajo samo še pod letalom.
Tu vlada popolna vedrina. Teo-
retično ima obzorje premer 350
kilometrov. Na tej višini je po-
stavljena višinska meja skoro za
vse vrste bombnikov.

8.000 metrov. Aparat je do-
segel takozvano troposfero. Zna-
nanja temperatura se je še zni-
žala. Zračni pritisk znaša ko-
maj eno tretjino pritiska na
morski višini. Brez maske bi
človek padel v agonijo v treh
minutah. Ali letala trdnjava se
še vedno dviga: 10.000 metrov.
Na tej višini motorji borbenih
letal padejo že v občutno one-
moglost. Leteča trdnjava pa ne-

moteno plove s hitrostjo nad 500
kilometrov na uro. V tej višini
se letalu ni treba več bati sovra-
znika, tako lovcev kakor tudi pro-
tiletalskega topništva. S te vi-
šine pa letela trdnjava še vedno
lahko z vsi natančnostjo bom-
bardira odrejane cilje.

11.500 metrov. Predrlj smo
v stratosfero. Temperatura se
je nadalje znižala, od te višine
dalje pa ostaja stalna. V sami
kabini ni mrzlo, kajti posadka
nosi oblačila, ki se grejejo elek-
trično. To pa zaradi tega, ker bi
lahko izstrelek preluknjal kabi-
no in s toploto bi bilo pri kraju.
Brez maske bi človek prenehal
živeti že v 30 sekundah. Posad-
ka, ki se dvigne na tako višino,
se mora 24 ur pred poletom pod-
vreči posebni dieti. Vsaka na-
petost v želodcu ali v trebušni
votlini se pojača na tej višini na
štirikratno prostornino, kar po-
vzroča strašne bolečine.

Zato se tudi posadke za take
višine hranijo z zelo lahkiimi ži-
vili. Marsikdo vzleti celo teš. V
takih slučajih pa mora orga-
nizem trošiti lastne energije in
zahteva zato večje količine kisi-
ka, kakor pa je to potrebno za
normalno prebavo. Letalci se
navadno hranijo s sladkorjem
in s čokolado, z živili, ki so la-
hko prebavljiva in ki ne povzro-
čajo vetrov.

Dospeli smo na višino 13.000
metrov. To je skrajna višina —
ne za letočo trdnjavo, pač pa za
človeško bitje. Aparat bi se la-
hko še dvigal, do kakšne višine,
tega niti ne vedo. Seveda so mor-
rali graditelji premostiti velike
tehnične težkote, da so dosegli
take uspehe. V tej višini postane
gumij krhek kakor steklo, olje
pa dobi obliko smole.

Zračni pritisk je tako malen-
koten, da niti maska več ne slu-
ži. Še nekaj metrov in človek
bi se zadušil, kakor če bi ne imel
maske. Marsikdo se bo vprašal
kako to, da motorji lahko "dihajo"
na tej višini, človek pa ne more?
Zakaj? Bi mu ne dali pač še
več kisika? To bi lahko stori-
li, samo bi se človek razpočil ka-
kor balon, če ga preveč napih-
nemo z zrakom. Ne smemo nam-
reč pozabiti, da smo ustvarjeni
iz elastičnega mesa in ne iz ko-
vine. Pa bo kdo zopet dejal, če
že ne moremo napihniti človeka,
zakaj ne bi s potrebnim pritiskom
napolnili kabine? Pri stratosferičnih
poizkusih so tako tudi stori-
li. Na 7.000 metrov so povečali
v kabini pritisk, kakrš-
šen vlada na višini 4.000 metrov.

Taka kabina s pritiskom bi omo-
gočila polete na 15 in celo mo-
gočila na 20.000 metrov. Ali, kaj
bi se zgodilo, če bi sovražni iz-
strelak kabino preluknjal? V hi-
pu bi bila vsa posadka mrtva.
In vendar so ameriški inženje-
rji ravno kabino vzeli v pretres
pri novi super leteči trdnjavi.
Zgradili so jo s tako močnim
oklepom, da je ne more prebiti
krogla tudi najtežje streljane.

Kakšne višine so dosegli zad-
nji poleti na Japonsko, listi ne
povedo. V razgovoru z nekim
časnikarjem je eden izmed pilo-
tov samo dejal, da so vojaške ci-
lje na Japonskem bombardirali
z višine 11.000 metrov. Nekdo
drugi pa je dejal, da gradijo se-
daj super leteče trdnjave že v
velikih količinah. Tudi tega se
Nemci ne bodo preveč razvese-
lili.

—Bazovica.

V Prosveti so dnevna svetov-
na in delavska vestil. Ali jih
čitate vsak dan?

Zemljevid kaže povratek generala MacArthurja na Filippine na čelu močne oborožene sile. MacArthur je presenetil Japonce s invazijo središča filipinskega otočja, kjer je bila zadnje dni pogna-
na v beg z večimi izgubami tudi japonska vojna mornarica.

Po Ukrajini in Belorusiji je padel Baltik

Za časa nemškega gospodar-
skega šopirjenja pred sedanjo
vojno, so se nacistični politiki
in gospodarstveniki zelo skrbno
ukvarjali z obširnimi predeli, ki
leže med Baltičkim in Črnim
morjem. Še cesar Vilhelm je
postavil tezo o nemškem odri-
vanju proti vzhodu. Baltičske
države, Belorusija, Ukrajina in
Balkan, to so bile pokrajine, od
katerih Prusjaki niso mogli od-
vrniti pogleda. Ze pred prvo
svetovno vojno so pridno pošila-
li v Baltičske države svoje agente
in raznarodovalne organizacije.
Takratni načrti prusjakega
osvajanja so iz Ukrajine ustvar-
jali nemški protektorat, ki bi šel
45 milijonov Ukrajincev in bi s
svojimi bogatimi žitnicami po-
kril vse nemške potrebe v pre-
hrani.

V prvi svetovni vojni so Neme-
ci pričeli svoje načrte uveljav-
ljati. Ko se je ruski carski režim
l. 1917 razsul, so Nemci novi re-
volucionarni vladi diktirali mir
v Brest Litovskem v mesecu
marcu l. 1918. Takrat so Nemci
aneksirali rusko Poljsko, Litvo,
Letonko in Estonko, zajamčili
pa so "neodvisnost" Finske,
Ukrajine in Georgije. Takratna
nemška meja je potekala zahod-
no od Minska čez Pripetska moč-
virja južno od Kurska v Done-
sko kotlino, zajela Taganrog in
Rostov ter celotno obalo Azov-
skega in Črnega morja, tako da
je Nemčija mejila s Turčijo. Ru-
sija je bila popolnoma zaprta v
svojo celino na jugu brez izhoda
na morje. Z nemškim polomom
l. 1918 so seveda tudi ti nemški
načrti propadli.

Ko se je Hitler l. 1933 polastil
oblasti, je privlekel zopet na dan
stare Vilhelmove načrte, od ka-
terih se do danes še ni prosto-
voljno ločil. Nemški apetiti v
tej vojni na vzhodu so bili še
mnogo večji od tistih, ki jih je
zapustil cesar Vilhelm.

Po nemški okupaciji baltičkih
držav l. 1941 so Nemci takoj pri-
čeli z uveljavljanjem svojih na-
črtov. V baltičske države je Hit-
ler poslal Wernerja Daitza, naj-
vernejšega privrženca Rosenber-
gove ideologije. Ta je storil vse,
da bi baltička ozemlja gospodar-
sko in narodnostno "izenačil" s
tretjim rajhom. Takoj je mobiliziral
tamkajšnje nemško manj-
šino in ogromne kolone nemških
kulturnosecev so se pričele vsi-
pati v obrobne baltičske države.
Okupacijo baltičskih držav so
Prusjaki imenovali "osvobodite-
v". Že v prvih dneh po svo-
jem prihodu, so se polastili ce-
lotnega prirodnega bogastva teh
dežel. Našli so tu nekaj "izve-
denecv" iz prve svetovne vojne,
ki so že takrat izdelali načrt za
naselitev dveh milijonov Neme-
cev na tem ozemlju. Glavna na-
cistična kolonizacija je pričela
l. 1942 in se nadaljevala tudi še v
letu 1943.

Po zadnji presenetljivo zmago-
viti sovjetski ofenzivi pa beže
sedaj ogromne množice nemških
kolonizatorjev iz baltičskih držav.
General Dittmar se je na berlins-
kem radiu pritoževal, da iz iz-
seljenci v mnogem motijo voja-
ške dispozicije umikajočih se
nemških armad. Švedski dopis-
niki pa pravijo celo, da je usoda
nacističnih kolonov v baltičskih

državah približno taka, kakršna
je bila usoda begunskih množic,
ki so begale pred nemškimi mo-
toriziranimi divizijami v mesecu
juniju leta 1940 na Francoskem.
Tem beguncem pa je pot v rajh
prepevdena. Himmeler se nam-
reč boji, da bi njihov prihod v
Nemčijo napravil vrzeli na nem-
škem notranjem bojišču. Isti vi-
ri poročajo, da so masakri stoti-
soč Židov na Madjarskem imeli
pripravljeni prostor za te nacistič-
ne begunce. Iz Madjarske pa so
izgnali tudi še 400.000 drugih Ži-
dov in na njihova mesta bodo
prišli nemški Ahesferi.

Baltičske države so bile inkor-
porirane v tretji rajh s takozva-
nim komisariatom za Ostland,
ki obsega Estonsko, Letonsko,
Litvo in okrožje Vilno. Te po-
krajine imajo izrazit poljedelski
značaj. Nad dve tretjini prebi-
valstva (v Litvi celo 4/5) je za-
poslenega v poljedelstvu oziro-
ma gozdarstvu. Pred vojno je
prav posebno uspevala živinore-
je in pretežni del površine so
uporabljali za krmo. Nemci so
kmetijsko delavnost z vsemi si-
lami in sredstvi še povečali.

Leta 1938 so tri baltičske drža-
ve izvozile nad 55.000 ton masla,
26.000 ton mesa, 13.000 ton
svinjine in 8.600 ton jajec. Izvoz
masla je bil približno tako velik,
da bi pokrili vse nemške potrebe,
ki so jih krili z uvozom. Balti-
ški gozdovi dobavljajo ogromne
količine lesa in lesnih izdelkov.
Na Estonskem so veliki skladi
oljnatih škrljavcev, ki bi — po
nekaterih cenitvah — dali štiri do
pet milijonov ton nafte.

Takoj po okupaciji so Nemci
prisilili baltičsko poljedelstvo, da
proizvaja izključno samo za
Nemčijo. Nemci so obnovili kol-
hoze, to je kolektivna poljedel-
stva, ki so se jim zdela za njho-
vo izkoriščanje najbolj priprava-
na. V prvih dvanajstih mesecih
so samo iz Estonske pobrali 40-
000 ton krme, 10.000 ton svinjine,
6.000 ton masla, 1.000 ton lane-
nega semena, 20.000 ton sena,
40.000 ton slame in 35.000 hekto-
litrov čistega alkohola. Poleg
tega še velike količine jute, lana,
volne itd. Za domače prebival-
stvo se niso brigali. Na Leton-
skem so prebivalstvu delili po
1.700 gramov kruha na teden,
medtem ko so Nemci prejeli po
3.500 gramov kruha. Mesa
so delili po 250 gramov tedensko,
za Nemce pa po 1.350 gramov.

Sedaj jim te pokrajine polizijo
iz rok. Nacistični agentje se na
vse kriplje trudijo, da bi z nasilji
in pretnjami krotili prebivalstvo,
ki že komaj čaka, da pridejo so-
vjetske čete v deželo. V Rigi,
Revalu in Kovnu vlada med
Nemci, sprčo dogodkov na boji-
šču, veliko razburjenje. V balti-
ških državah je okrog 40 nem-
ških divizij, katerih umik je zelo
problematičen. Železniške pro-
ge stalno obdeluje sovjetsko le-
talstvo, nemško obalno plovbo
pa motijo sovjetske podmornice.
Tudi je gen. Dittmar na nem-
škem radiu prikazal položaj v
baltičskih državah kot zelo resen
in opozarjal nemške poslušalce,
naj bodo pripravljeni na nadalj-
ne nemške umike na vzhodu.
Njegova skrajno pesimistična
tazlaganja so prav posebno ka-
rakteristična v stavku, ki ga je

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje z 2. strani)

že o važno in potrebno pa je, da
ljudje, ki umirajo in stradajo,
tako dobijo pomoč. Pomimo
naše sebičnosti na stran, ker ka-
dar umira narod, ne smejo priti
ambicije in koristi posameznikov
v poštev, kajti kdor stoji na potu
hitre pomoči sedaj, ni dober Slo-
venec oziroma Jugoslovani. Raz-
legi, da stvari ne bodo prišle v
Slovenijo in da bomo dali šele
takrat, ko bo vsa Slovenija osv-
lojena, so popolnoma brez pod-
lage in neutemeljeni. Resnica
je, da je bilo na tisoče naših lju-
di izgnanih, takoj ko je Hitler
napadel Jugoslavijo, v Srbijo in
so še danes tam. To so žrtve slo-
venskega naroda, katere najbolj
kravvo potrebujejo takojšnje po-
moči.

Resnica je, da je na tisoče naš-
ih fantov in deklet pri partiza-
nih, in vsi ti se nahajajo v osv-
bojenih krajih Jugoslavije in jih
pomoč lahko takoj doseže. Kdor
odreka tem junakim borilecem
za svobodo takojšnjo pomoč, je
jančar slovenskega naroda. Ves
demokratski svet jih slavi in ob-
čuduje, edino Hitlerjevi somiš-
ljeniki jih blatijo in napadajo.
In, dvanaesta ura je tukaj in
kdor ne pomaga sedaj, nima slo-
venskega srca. V starem kraju
ni strank; tam si katoliški du-
hovnik in komunist bratsko de-
lita skorjico kruha in drug dru-
gemu pomagata. To niso moje
besede, pač pa ponavljam besede,
katere je izrekel slovenski
župnik, kateri je dejansko videl
gorje v Sloveniji, takoj ko je so-
vražnik napadel našo zemljo.

Bratje in sestre, ne igravimo se
z krovjo in življenjem slovenske-
ga naroda; pomagajmo rešiti
vsaj tisto, kar se rešiti da. Slo-
venci v Chicagu in okolici smo
organizirali poseben odbor, ka-
teri bo zbiral obleko in denar,
da se napolni prva ladja, katere
bo odpelala proti Jugoslaviji en-
krat v mesecu novembru. Vem,
da ne bo med nami niti ene ose-
be, ki bi ne hotela pomagati in
storiti vse, kar more. Odprite
srce! Odprite roke, otirajte si-
rotam solze! Kdor pa sedaj ne
pomaga, svoj narod taji in še
zemlja slovenska ne bo pila nje-
gove krvi. Darujmo in poma-
gajmo sedaj, da bomo lahko z
mirno vestjo rekli, da smo tudi
mi pripomogli rojakom v starem
kraju zgraditi novo, svobodno in
srečno Jugoslavijo!

Anton Krepenc.

Rumunski kralj Karol in Rusija

Washington. (ONA) — Sovjet-
ski ambasador Andrej Gromyko
je podal danes izjavo, da so vesti
o tem, da bo Rusija pomagala ali
podpirala vrnitev prejšnjega
kralja Karola v Rumunijo, ne-
utemeljene.

O kralju Karolu poročajo, da
je zdaj na potu v Lizbono. Ruski
ambasador je izjavil, da njegova
vlada "ni imela in tudi še danes
nima nobenih vezi s Karolom."

Tako so se torej Karolovi na-
pori izjalovili, kljub veliki pro-
pagandi, kateri je zagnal njegov
agent za reklamo Russell Bird-
well, s katerimi je upal prepi-
čati svet, da ga bo Rusija pod-
pirala.

Filmska igralka Pitts pognana iz bolnišnice

Galesburg, Ill., 1. nov. — Zasu
Pitts, filmska in gledališna
igralka, je bila pognana iz bol-
nišnice Mayo, kjer se zdrave
ameriški vojaki, ki so bili ranje-
ni v bitkah na frontah. Namesto
da bi zabavala ranjence, je agi-
tirala za governorja Thomasa E.
Deweya, predsedniškega kandi-
data republikanske stranke. Ve-
terani so jo izžvižgali, ko jim je
hotela dokazati, da je Roosevelt
prelomil obljubo, dano materam,
da ameriški fantje ne bodo po-
slani v vojno.

izustil: "Nemčijo lahko reši sa-
mo nemški izumiteljski duh." Se-
veda gen. Dittmar ni povedal,
kaj se bo zgodilo, če ta "izumi-
teljski duh" odpove. Zato pa to
prav dobro vedo zavezniki in še
prav posebno se danes tega za-
vedajo evropski narodi, ki se pri-
pravljajo na temeljite obračune
z nacističnimi krvoloki. —Bazovica.

Ameriški vojak Pvt. Richard Long iz Cranstona, N. Y., tolači dva Nemkama v Wilzu ameriško demokracijo. Keže jima gla-
sovnico, katero je dobil za jesensko volitve.

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

SPISAL

BOGOMIR MAGAJNA

(Nadaljevanje)

Rekle so ji tudi: "Ti ljubiš nekoga, sicer ne bi mogla tako igrati. Nam je malo mar, ali igramo z doživljem ali ne. Me ne ljubimo nikogar. Že dolgo je, odkar smo ljubile. Ti pa si skoraj otrok. Nikar se jim ne vda, da ti bo dlje časa lepo." In so hotele vedeti, kak je oni, ki ga ljubija. Marija jim je govorila o Simonu. Poslušale so jo z zamišljenostjo, kakor da potujejo same v svoje nakdanje dni nazaj. Božale so jo po lasih in licu: "Kako mehke lase in svileno lice imaš." Vse po vrsti so jo objele in poljubile.

Pesmi juga, ki so jih prepevale med igranjem, so bile neveselo pripovedujoče: O pastirju, ki je govoril pelinu: Ti si moj sladki cvet; o vozu šarabanu, na katerem so potovale, o Cenkinji koči in morju, o Mari, mornarjevi hčerki, o čolnu na Donavi, o Javorini platinu in ruske o večernem zvonu, o dvanajstih razbojnikih, katerih vodja je ugrabil krasotico iz Kijeva in umoril mnogo ljudi, a je pustil tovariše in krasotico in šel za pušcavnik, o Stenki Razu na Volgi in mnogo drugih. Vsaka izmed teh pesmi je delovala na Marijo na svoj način. Vendar je bil njen obraz bled. Šele sedaj je videla, kako dolga je prečeta noč in da bo takih noči več kot sto, če bo vzdržala. V dvorani je plaval dim, ki jo je spravljal v omotico. Kljub temu pa je vso noč mislila na Simona. On niti ne slutiti, kaj je ustvaril v njeni duši. Poslala ga je od sebe, da bi se ne skrili ob njej, da bi ne utonili ob njej v morje čustev. Poslala ga je, da bi ga obvarovala pred kaljo smrti, ki jo je nosila v pljučih. Zelela je, da bi šel med ljudi, ki se jih je poprej izogibal, in videl, kar drugi ne vidijo, in slišal, kar drugi ne slišijo, in pisal o tem. Kajti velika skrivnostna božja sila, ki se širi po vseprostorju, mu je dala dar opazovanja in povedanja in ukaz oblikovanja, česar njen fant še ne ve in mu bo razodela ona. In še nekaj: Poslala ga je od sebe, da bo radi samoopovedi tem lepša njena pot v človekovo poslednjost, ki je onstranstvo. Vendar je vztrepetala ob misli, da ga je morda poslala predalet in ne bo on mogel več nazaj. Vselej, kadar se je spomnila na to, so ji prišle na misel sanje o gospej s stolpa in o lini, skozi katero je moglo poslati sonca, in nasmeh se ji je narisal na ustnice.

Trgovci Steiner se je zelo zasmel, ko je vstopila in vprašala po goslih, ki jih je danes prodal neki mladenič. "Rekel je, da prodaja svojo godbo angelom. Dobro slutnjo je imel in nič se ni pomotil."

Trgovci ji je pripovedoval ves dogodek in se potem pogodil z Marijo. Prodaj ji je gosli za dva tisoč dinarjev na štiri obroke. "Vam dam ceneje," je rekel. "Saj ležijo po navadi take stvari dolgo tu, preden se kdo spomni, da bi jih kupil."

"Gosli sem mu rešila in videla sem ga," je zaklicala doma Marija in objela starko. Starki so zasijale oči v veselju.

"Ste govorili z njim?"

"Nisem, a videla sem ga."

"On je bil včeraj večer tu, toda ko sem mu rekla, da pridete šele jutraj, je nekaj zakričal in zbežal, preden sem mu mogla povedati, da boste igrali."

Sedaj je Marija razumela, zakaj je govoril v spanju: "Tudi ona je odšla v noč."

23.

Ko je Anica prebudila Simona, ji je ta položil obe roki na rami in jo gledal v oči. Vprašal je: "Povej, Anica, kdo je bil tu, medtem ko sem spal?"

Odgovorila je: "Bila je Regina in je prinesla pismo zate."

"Anica, čudno je na svetu in videl sem sredi sanj..." Zamahnil je z roko. "Morda niso niti sanje več resnice. Resnica pa je: Nekoč je živela neka Marija. Živela pa je le v moji duši. Danes v jutru po bi jo lahko srečal na kaki ulici. Ozrl bi se v svojo dušo in jo vprašal: 'Je ta tista Marija, ki je bivala v tebi?', in duša bi odgovorila: 'Ne.'"

"In še bi ona tebe srečala v jutru na ulici? Njena duša bi ne rekla 'Ne'!"

Simon se je začudil nad tem odgovorom. "Tako govoriš, kot bi jo poznala. Daj mi Reginino pismo!" Čital je:

Predragi!

Želim, da se nikdar več ne prikažeš k meni. Nočem niti tega, da bi še govoril z menoj. Zelo je bilo potrebno, kaj, da si vprico vseh govoril meni svojo visoko odpoved in tako povzročil veselje vsem in radost Manciki. Potem si pa še pobegnil od večera in zabave, kakor da bi ti bilo ob meni dolg čas. To vse po vseh prelepih dneh, ki sva jih preživela. Nikdar več te ne pogledam.

Po polnoči smo se peljali v Šestine. Nikolaj se je preveč napil in je jokal ob Eriki, ki se je zaman trudila, da bi ga odpeljala iz družbe. Mancika se je javno sprla s Krilonom in ga udarila vprico vseh po licu, on pa ji je potem poljubil roko. Zelo smo se smejali.

Danes zvečer se zberemo pri Črnem jagnjetu. Odpeljemo se na Cmrok. Pridi! Komaj čakam, da bi te zopet videla. Pridi!

Regina.

"Kaj ti piše Regina?"

"Poslušaj me, Anica! Regini je dolg čas. Danes bo prečela noč, v jutru bo položila izpit z odliko; sedaj bo okrasila mizo z rožami, potem jo bo pregrnila s črnim prtom; danes se bo igrala z zlatimi ribicami, jutri bo uspavala fanta in ji bo prav tako dolg čas kot poprej. In lahko prezirati življenja in se igrati z njim. — Regina misli, da bo ob meni našla nekaj, ki je drugačno kot tisto, kar bi našla ob drugih. Hoče se poigrati z menoj, na poseben način. Prišlo ji je na misel, narediti iz mene srečnega človeka, ki bi se utopil v razkošju njene lepote, da bi zaspal od zamaknenja in ne bi ugasnil nikdar nasmeh na svojih ustnicah. Radi dolgega časa se ji je zahotelo, da naredi srečnega človeka. Ona je ženska sedanjih dni. Težje bi bilo priklicati solze v njene oči, kot pa ji ubiti dolg čas. Je ena izmed žensk sedanje boljše družbe. Razum ji je premagal dušo in ležita mrtva in hladna v njenem telesu. Boljša pa je ženska brez razuma kot ženska brez duše. To ona tudi ve in vendar se ne upa priklicati svoje duše nazaj v življenje. Jaz sem zanjo le knjiga, ki je nekoliko zanimivejša od tistih, ki jih je prečitala. Ona je divja, kot jih ti gledaš na filmskem platnu — podobna je Greti Garbo, ki je bila polna veličine in duše, ko se je napolnila v široki svet s skandinavskih gora. Svet je videl to dušo in obstrmel ob njej in jo ukraedel takoj in Greta Garbo je postala potem, ko so ji vse ugrabili, le ena izmed tistih, ki so podobne Regini, in ob njeni sedanjosti igri ljudje ne jokajo več. Če bi ona zbežala pravočasno nazaj v gore... Regina je prišla od morja in ugasnila v morju teh hiš, ki jih zidajo vedno več, vedno višje. Ona to ve. Jaz sem prišel iz Primorja in sem ugasnil tukaj. Ona tega še ne ve."

Izpite polaga z odliko. To je njej v posmeh. Jaz ne obiskujem predavanj. To je meni v posmeh.

(Dalje prihodnjik.)

Grešnik Lenart

Življenjepis otroka
Ivan Cankar

(Se nadaljuje.)

Zazeblo ga je od nog do sra. Takrat mu ni bilo več do špehovke, do tiste rumene skorje, ki se razcepi na jeziku kakor gorek med. Razmeknili so se debeli zidovi, stal je nag na očitnem kraju in mati je gledala nanj. Kakor bi se zagnil, da bi skrli pred njo svojo sramoto? Zasmejala se je: "Pa le veliko špehovk prinesi!" In zdaj sedi ob oknu in se smehlja. Ta smehljaj je nenadoma oledenel, oči so se bele razširile od groze.

Lenart se je okrenil, da bi šel, stal je že na pragu, toda sunkoma se je vrnil, stopil je naravnost proti durim, ponevedoma, kakor v omotici. Prijel je za kljuko, odprl je ter stopil v izbo en sam korak. Tam je stal med odprtimi durmi, majhen in droben, stariakasto upognjen, v ohlapni, predolgi in preširoki obleki, v velikih čizmah, do gleznej blatnih, spačen pritlikavec,

od nekod s ceste pritepen. Gledal je v to strašno luč, komaj da je kaj videl.

"Kaj pa ti?"

"Čegav pa je ta?"

"Kakšno blato je prinesel!"

"Ali si pot zgrešil v hlev?"

Komaj da je kaj videl, komaj da je kaj slišal; bleščalo se mu je v oči in v pamet. Ali videl je, kako se je bil Julče globoko nagnil izza mize ter se zagledal vanj z radovednim pogledom, prešernim in spolzkim, kakor pod kozolecem. Na tleh pred njegovim stolom je ležal velik pes z rumeno, kodrasto dlako in vse krog psa so bile raztresene debele drobtine špehovke. Julče je zgrabil psa za dlako med ušesi, vzdignil mu je glavo ter pokazal na Lenarta.

"Ks! Ks! Daj!"

Pes je zamolklo zarenčal ter se vzpel počasi na sprednje noge.

Vzdignil se je človek, ogromen in silen do stropa, z enim

samim korakom je stopil do duri ter jih zaloputnil s toliko močjo, da se je Lenart opotekel po veži. Pobral je klobuk ter je tekkel na cesto, ne da bi se ozrl, ne da bi dihlil sapo iz prsi.

Šel je naravnost in ni prav nič in nikamor mislil, še žalosti kakšne ni občutil. Le tistega lepega psa je videl in špehovko, ki je bila natresena krog njegovih kosmatih šap. "Kje ga je pač zalotil, tega psa, tako nenkrat?" Stopal je z urnim korakom po blatu in brozgi, kakor da bi se mu hudo mudilo. Nasproti mu je prišla stara ženska, upognjena in zasopla; v roki je nesla culo, opirala se je ob golo palico.

"Kam pa ti, fant, na to stran?"

Ozrl se je prestrašen; solnce ni bilo več na nebu, hiše so bile daleč, na koncu samotnega polja, s snegom odetega, je široka cesta že tonila v noč.

"Nikamor, mati!" je rekel.

Pogledala ga je bolj natanko in zelo od blizu, nato je segla v culo ter mu ponudila rumen bob.

"Na, ubožec! Pa jokaj si tudi! Kar domov pojdi!"

Prijel se je za lica ter je čutil, da so mokra.

"Bog povrni, mati!"

Napotil se je nazaj proti vasi,

U. S. AIRMEN CONTEND WITH FRENCH MUD

ON AN ADVANCE AIRSTRIP IN FRANCE Yank fliers and ground crews learn how sticky even free soil can become when it's mixed like this with chill fall rains. Though the air is one of their elements, the fliers have to fight aloft through the handicap of overcasts, and around they have to work and live in such soup as the above. But they put the bombs and the bullets where needed. Signal Corps Radiophoto.

noge pa so mu bile sila težke, da jih je komaj vzdignil iz gostega blata, pot je bila strašno dolga, kakor da se umika pred njim. Huda bridkost je ležala na njegovem srcu, huda in prehuda, da se mu je trgalo in paralo vse do grla in do oči.

"Misli! Je, da sem prišel zaradi špehovke! Kaj mi špehovka, Bog jo vsem blagoslovi! Prišel sem, da bi me prijazno pogledal, da bi vstal izza mize, me prijel za roko... ne zaradi špehovke! Saj tudi mati ni mislila na špehovko!"

Srce samo sebi ni moglo in ni hotelo dopovedati, da je bilo lačno ljubezni; te lakoti ga je bilo sram.

Prišel je do prve hiše, ta hiša je bila krčma. Okna so bila močno razsvetljena, otroci so se privali na pragu in po veži. Harmonika je godla veselo poskočnico, iz trušča je razločil podzavanje in udarce nog, završilo je, zasmajalo se, kozarci so zapeli. "Svatba je!" Lenarta je spreletelo nekaj toplega in prijetnega, stopil je v vežo tudi sam, čisto ponevedoma. Tam je dišalo po vinu, po špehovki, po bobih in mastni pečenki.

Duri so se odprle nastežaj, luč je planila, prikazali so se pari, ki so se vrtili v prahu in svet-

lobi, za mizami so sedeli svatje, že vsi glasni, rdeči in pijani, na široki polici pod oknom je sedel godec, vlekel harmoniko in počasi, kakor v vinski dremavičici, pocincaval z glavo. Velik fant, ves z nageljni ovenčan, se je opotekel na prag; toliko da ni z ogromnimi škornji pohodil Lenarta.

"A, ta je pa Negoda, gosposki Negoda, ki nosi čizme pozimi in poleti! Ali bi rad špehovke, bi rad vina, gosposki Negoda?"

Šapasta roka ga je zgrabila za ramo, ga v kolobarju potegnila v izbo.

"Na, gosposki Negoda, natlači si suknjo, to dolgo očetovo suknjo! Na, še v čizme si zatakaj, če je potreba, v te materine čizme, ki zevajo!"

Fant je pobiral z mize kose špehovke, Lenart je tlačil v suknjo, svatje se niso zmenili.

"Na, še vina! Poln kozarec! Do dna! Če ne boš do dna, te primem za lase!"

Lenart je pil, živ ogenj mu je šel po telesu, mu je segel v samo dušo. Ko je nagnil glavo vznak, je napol miže pogledal fantu v obraz; videl je polna, rdeča lica, razgreta in puhteca od vina, razposajene, debele ustnice, svetle oči, v katerih je bila tista vesela dobrota, ki se smeje

FARMERS INCREASE OIL PRODUCTION

Farmers, responding to the government's plea for more fats and oils, jumped their 1943 oilseed crop production 73.8 per cent ahead of 1941. War Food Administration says it is just as important for the housewife to save her family's used fats as it is for the farmer to plant an extra acre to oilseed crops. Used cooking fat goal for 1944 is 230,000,000 pounds, or one pound per family a month.

NA VAŠ ROJSTNI DAN — SE SPOMNITE Nje

Ako je vaš rojstni dan v tem mesecu, pokličite vašega cvetličarja in mu povejte datum.

IZRAZITE SE Z CVETLICAMI

Vaš cvetličar lahko telegrafira cvetlice kjerkoli v Ameriki.

Vedno popularna cvetica

Nagelj je bila vedno najbolj ljubljena cvetica med našimi cveteli, še posebno za pogrebne venčice v zadnjih letih pa je tudi rajbena šopke in korsaže. Vzrok temu je da so čikaški cvetličarji, člani "All Florists Association," iznašli nove barve. Več let nazaj so ugotovili da čikaška klima posebno pri nagelju, pozivi njih barvo in ojačuje; tako so zidali večje cvetnjake v predmestju samo za gojenje nageljnove. Čikago je postalo "trala nageljnove" in danes se ne do te cvetke samo v Zveznih cvetličarskih prodajalnah v Chicagu, pa se jih odposilja cvetličarjem v drugih mestih oddaljenih 500 milj več.

NE POZABITE ŠTEVILKE POŠTNEGA OKROŽJA!

Chicago, Ill.—Trgovci in profesionalisti vedo, kako važno za dostavljanje pošte in kolik hitreje bo ta dostavljena, če pišmih in zavojih zapišemo številko poštne okrožja. Mor spada oseba, kateri je šiljka namenjena. Tako ima primer lawndalska okolica, spada v področje Hawthorn, staja na S. Pulaski Rd., številka "23". Ta številka naj bo vedno napisana na naslovu za bese "Chicago" takole: "Chicago, Illinois". Vsaka poštna postaja v Chicagu ima drugačno številko. V katero poštno okrožje spada, lahko vidi, če pogleda svojo "Voter's Identification Card". Če pa ne veste številke poštne okrožja za osebo, Chicagu, ki ji želite pisati ali drugega poslati po pošti, se blagovolite obrniti za obvestila na Postmaster, Room 409, Main Post Office, 433 West Van Buren Street, Chicago 7, Illinois. Toda vprašajte takoj zdaj; kaj sene bodo uradniki najbrž največ zaposleni z drugim delom, da bi vam mogli dati tako sebnega pojasnila.

Ta številka je majhna stvar, pa je zelo važna o vsakem danu, najbolj pa tedaj, ko prila navaj pošte za prazniško dobo. Blagovolite torej sledovati in di v tem oziru s svojim poštničnim uradom, ker bo v vašo last korist.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska, vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
... Cene zmerna, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2627-28 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

VELIK SHOD IN PROSLAVA

pod aspicijo

lokalnega odbora Združenih Jugoslovanskih Amerikancev

v nedeljo 5. novembra 1944

ob 2. uri popoldne

S. S. Turn dvorana, 725 W. National Avenue, Milwaukee

GOVORNIKI:

REV. STRAHINJA MALETICH, tajnik ZOJSA iz New Yorka
FRANK ZAITZ, urednik Proletarca iz Chicaga
MARY MERNJEC, članica Narodnega Odbora CFU iz Chicaga

Ta seja je sklicana za proslavo osvobođenja Belgrade in junaških činov jugoslovanskega ljudstva in njihove armade, preganjajoče fašistične in nacijske horde iz jugoslovanske zemlje.

Zagreb in Ljubljana bosta osvobođena!

Vsi Slovenci v milwauskem okrožju ste naprošeni, da se te važne prireditve udeležite polnoštevilno.

Zvečer ples—Vstopnina prosta